

UNIVERSITATEA “ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE INFORMATICĂ

LUCRARE DE LICENȚĂ

Detectarea automată a efectelor adverse a medicamentelor

propusă de

Parasca Marius

Sesiunea: Iulie, 2019

Coordonator științific

Conf. Dr. Răschip Mădălina

UNIVERSITATEA “ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE INFORMATICĂ

Detectarea automată a efectelor adverse a medicamentelor

Parasca Marius

Sesiunea: Iulie, 2019

Coordonator științific
Conf. Dr. Răschip Mădălina

**Avizat,
Îndrumător Lucrare**

Titlul, Numele și prenumele _____

Data _____ Semnătura _____

DECLARAȚIE
privind originalitatea conținutului lucrării de licență/disertație

Subsemnatul(a) .....
domiciliul în .....
născut(ă) la data de ....., identificat prin CNP .....,
absolvent(a) al(a) Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de .....
specializarea ....., promoția .....

declar pe propria răspundere, cunoscând consecințele falsului în declarații în sensul art. 326 din Noul Cod Penal și dispozițiile Legii Educației Naționale nr. 1/2011 art.143 al. 4 și 5 referitoare la plagiat, că lucrarea de licență cu titlul:

_____ elab
orată sub îndrumarea _____, pe care urmează să
o susțin în fața comisiei este originală, îmi aparține și îmi asum conținutul său în întregime.

De asemenea, declar că sunt de acord ca lucrarea mea de licență/disertație să fie verificată prin orice modalitate legală pentru confirmarea originalității, consimțind inclusiv la introducerea conținutului său într-o bază de date în acest scop.

Am luat la cunoștință despre faptul că este interzisă comercializarea de lucrări științifice în vederea facilitării falsificării de către cumpărător a calității de autor al unei lucrări de licență, de diploma sau de disertație și în acest sens, declar pe proprie răspundere că lucrarea de față nu a fost copiată ci reprezintă rodul cercetării pe care am întreprins-o.

Data azi, ...

Semnătură student .....

DECLARAȚIE DE CONSIMȚĂMÂNT

Prin prezenta declar că sunt de acord ca Lucrarea de licență cu titlul „*Detectarea automată a efectelor adverse a medicamentelor*”, codul sursă al programelor și celelalte conținuturi (grafice, multimedia, date de test etc.) care însoțesc această lucrare să fie utilizate în cadrul Facultății de Informatică.

De asemenea, sunt de acord ca Facultatea de Informatică de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, să utilizeze, modifice, reproducă și să distribuie în scopuri necomerciale programele-calculator, format executabil și sursă, realizate de mine în cadrul prezentei lucrări de licență.

Iași, *data*

Absolvent *Parasca Marius*

(semnătura în original)

Cuprins

MOTIVAȚIE	6
INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I: DESCRIERE GENERALĂ	8
CAPITOLUL II: PREPROCESAREA DATELOR	10
II.1 TOKENIZARE	10
II.2 <i>STEMMING</i>	11
II.3 N-GRAME	12
II.4 TF-IDF (TERM FREQUENCY – INVERSE DOCUMENT FREQUENCY)	15
CAPITOLUL III: EXTRAGEREA ATRIBUTELOR	19
III.1 CONCEPTELE SI TIPURILE SEMANTICE UMLS	19
III.1.1 <i>UMLS (Unified Medical Language System)</i>	19
III.2 EXPANSIUNEA CARACTERISTICILOR FOLOSIND SINONIME	22
III.2.1 <i>Aflarea părților de propoziție</i>	22
III.2.2 <i>WordNet</i>	22
III.3 ALTE CARACTERISTICI	25
III.4 <i>SMOTE (SYNTHETIC MINORITY OVER-SAMPLING TECHNIQUE)</i>	26
CAPITOLUL IV: METODE DE CLASIFICARE A DATELOR	28
IV.1 BAYES NAIV	28
IV.1.1 <i>Model probabilistic</i>	29
IV.1.2 <i>Exemplu</i>	31
IV.2 <i>SVM (SUPPORT VECTOR MACHINE)</i>	33
IV.3 REȚELE NEURONALE	37
CAPITOLUL V: REZULTATE EXPERIMENTALE	39
CONCLUZII	43
BIBLIOGRAFIE	44

Motivație

Detectarea precoce a efectelor adverse a medicamentelor după perioada de aprobare este o provocare crucială pentru tehnicile de farmacovigilență.

Farmacovigilența este definită ca fiind „activitatea și știința care se ocupă cu detectarea, înțelegerea și prevenirea efectelor adverse sau a oricărei alte probleme ale unui medicament”. Cercetătorii au arătat că efectele adverse cauzate de medicamente după ce au fost lansate pe piață sunt o problemă importantă a sănătății publice. Prin urmare, supravegherea medicamentelor după punerea în circulație este importantă atât pentru producătorii de medicamente, cât și pentru organizațiile internaționale ale sănătății.

În ultima vreme, interesul cercetătorilor din industria farmaceutică a crescut semnificativ în zona de detectare automată a efectelor adverse a medicamentelor extrase din texte din cauza creșterii foarte rapide a informațiilor legate de sănătate stocate în format electronic. Interesul a mai crescut și din cauza abilității computaționale pentru procesarea unor cantități mari de date automat, folosindu-se tehnici de procesare a limbajului natural și algoritmi de învățare automată.

Introducere

Lucrarea de față este structurată pe 4 capitole care surprind elementele esențiale din rezolvarea problemei propuse.

Capitolul I cuprinde o scurtă descriere a pașilor urmați pentru rezolvarea problemei propuse. Pe lângă aceasta, tot aici se descrie corpusul folosit pentru antrenarea modelelor de clasificare.

Capitolul II cuprinde o descriere detaliată a fiecărui pas urmat în pregătirea datelor pentru a fi procesate de către clasificatori. În acest capitol sunt descrise concepte ca *stemming*, tokenizare, *n-grame*, *tf-idf*, etc. care sunt baza procesării limbajului natural.

Capitolul III cuprinde descrierea diferitelor utilitare folosite pentru selecția și extragerea atributelor (*MetaMap*, *WordNet*, etc.). Fiecare secțiune din acest capitol oferă și exemple referitoare la modul de funcționare a metodelor descrise de extragerea atributelor.

Capitolul IV cuprinde o descriere detaliată a fiecărei metode de clasificare (*Bayes Naiv*, *SVM* și rețele neuronale) pentru problema care a fost abordată în lucrarea de față. Fiecare secțiune cuprinde o descriere detaliată a acestor metode de clasificare, împreună cu exemple ilustrative ale modului de funcționare.

Capitolul V descrie analiza experimentală a algoritmilor utilizați. Este prezentată evoluția acurateței fiecărui clasificator folosit după adăugarea a noi caracteristici. O analiză comparativă a celor doi algoritmi de clasificare folosiți pentru problema data este prezentată.

Capitolul I: Descriere generală

Primul pas luat în realizarea lucrării de față este transformarea datelor dintr-un format ușor de înțeles de oameni într-un format ușor de înțeles de calculator, mai precis într-un format în care datele pot fi procesate ușor de modelele probabiliste și de algoritmi de învățare automată astfel încât clasificatorul format să fie unul care să facă preziceri bune.

Corpusul („baza de date”) folosit în lucrarea de față este unul public, și anume *ADE corpus*¹ care conține instanțe (propoziții) care indică prezența sau absența unui efect advers al unui medicament, obținute din rapoartele unor cazuri medicale. Corpus-ul conține un total de 23516 de instanțe din care 6821 (aprox. 29%) conțin mențiuni a unui efect advers al unui medicament și 16695 (aprox. 71%) nu conțin mențiuni a unui efect advers al unui medicament.

După preprocesarea datelor, următorul pas este găsirea unui clasificator bun care să ofere o acuratețe mare pe setul de testare a datelor.

O problemă importantă reprezintă datele nebalansate. Pentru a obține o acuratețe bună a clasificatorului, este necesar ca numărul de instanțe pozitive să fie egal cu numărul de instanțe negative. Pentru acesta s-a folosit algoritmul SMOTE (*Synthetic Minority Over-sampling Technique*) de care vom vorbi mai pe larg în capitolul III.

Clasificatorii folosiți în aceasta lucrare sunt: *Bayes Naiv*, *SVM* (*Support Vector Machine*) cu „*linear kernel*” și rețele neuronale. Acești clasificatori au oferit o acuratețe bună, *SVM*-ul oferind o acuratețe puțin mai ridicată decât *Bayes Naiv*. Acești clasificatori sunt descriși pe larg în capitolul III.

Ultimul pas este analiza experimentală a algoritmilor utilizați. A fost aplicat procedeul de *cross validation* pentru a testa că clasificatorul creat oferă rezultate bune în orice mod ar fi alese datele de testare și cele de antrenare astfel asigurându-ne că nu ne păcălim singuri și că, clasificatorul este într-adevăr unul bun.

Limbajul de programare în care a fost scrisă lucrarea de față este *python*. Am ales *python* deoarece este un limbaj ușor de înțeles, cât mai apropiat de pseudocod și asta îl face să fie foarte lizibil și numai bun pentru procesarea limbajului natural deoarece se pot face prelucrări care conferă foarte puțin cod scris față de alte limbaje.

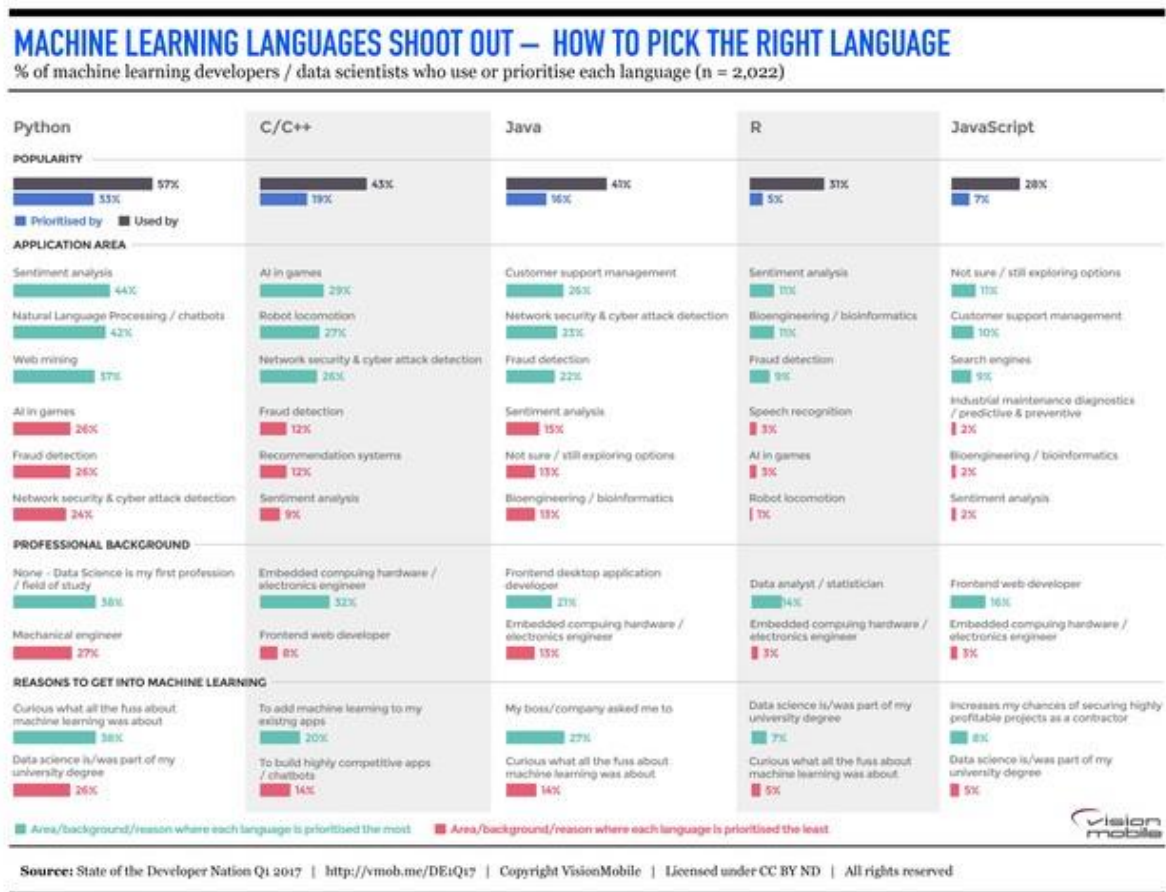
---

¹ <https://sites.google.com/site/adecorpus/home/document>

În *python* există multe biblioteci bine documentate care oferă API-uri (*Application Programming Interface*) cu care se pot face diferite preprocesări de text. De asemenea în *python* sunt scrise și foarte multe biblioteci care oferă algoritmi de clasificare cum ar fi *SVM*, *Bayes Naive*, etc.

Justificare alegerii limbajului de programare *python* este expusă în imaginea² de mai jos.

2

În această imagine se poate observa că *python* devine din ce în ce mai popular în rezolvarea problemelor folosind algoritmi și tehnici de învățare automată.

² <https://towardsdatascience.com/what-is-the-best-programming-language-for-machine-learning-a745c156d6b7>

Capitolul II: Preprocesarea datelor

Acest capitol descrie fiecare pas urmat pentru a procesa datele dintr-un format ușor de citit de către oameni, într-un format ușor de citit și înțeles de către calculator. Acești pași de preprocesare sunt aplicați pe fiecare instanță din corpusul folosit astfel încât acesta va fi transformat într-un format în care datele pot fi procesate de către un algoritm de învățare automată.

II.1 Tokenizare

Dându-se o secvență de caractere, tokenizarea este procesul de împărțire a secvenței în entități numite *token*-uri. Împărțirea se face pe baza spațiilor dintre cuvinte cât și anumitor caractere de punctuație.

Token-urile sunt de obicei cuvinte individuale, iar procesul de tokenizare este împărțirea în cuvinte individuale a unei secvențe de caractere. Acești tokeni sunt apoi folosiți ca intrări pentru diferite tipuri de algoritmi de preprocesare a limbajului natural.

Exemplu:

Intrare:

Friends, Romans, Countrymen, lend me your ears;

Output:

Friends	Romans	Countrymen	lend	me	your	ears
---------	--------	------------	------	----	------	------

³

---

³ <https://nlp.stanford.edu/IR-book/html/htmledition/tokenization-1.html>

II.2 Stemming

În lingvistica morfologică, *stemming*-ul este procesul de aducere a cuvintelor în formă inflexională (sau uneori a cuvintelor derivate) la forma de cuvinte de tip rădăcina din care s-au derivat sau la forma lor de bază.

Algoritmii de *stemming* au fost studiați începând cu anii 1960 și până acum s-au dezvoltat diferiți algoritmi de *stemming* care diferă în funcție de performanță, acuratețe și de faptul a cum anumite obstacole au fost depășite.

Algoritmii de *stemming* funcționează prin tăierea sfârșitului sau începutului unui cuvânt luând în considerare o listă de prefixe și sufixe care pot fi găsite într-un cuvânt în formă inflexională. Algoritmii de *stemming* pot produce două tipuri de erori: „*understemming*” și „*overstemming*”. „*Understemming*” apare atunci când două cuvinte ajung să aibă aceeași rădăcină, dar nu ar fi trebuit să aibă aceeași rădăcină – fals pozitiv. „*Overstemming*” apare atunci când două cuvinte ar trebui să aibă aceeași rădăcină, dar nu au aceeași rădăcină – fals negativ.

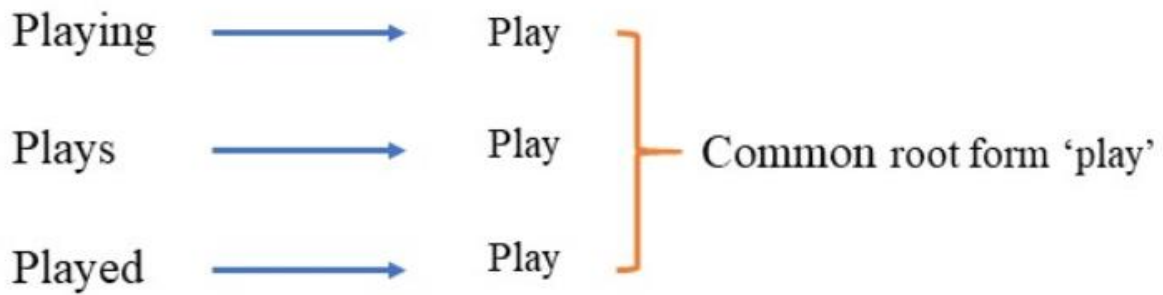
Există multe timpuri de algoritmi de *stemming*, cum ar fi: *Potter's stemming*, *Lovins stemmer*, *Dawson stemmer*, *Xerox stemmer*, etc. În această lucrare s-a folosit algoritmul *Potter's stemming*.

Algoritmul *Potter's stemming* este cel mai popular algoritm de stemming propus în 1980. Este bazat pe ideea că sufixele din limba engleză sunt formate dintr-o combinație de sufixe mai mici și mai simple. De exemplu dacă un cuvânt se termină în *EED*, se va înlocui *EED* cu *EE*: *agreed* se va transforma în *agree*.

Exemplu:

am, are, is → be

Car cars, car's, cars' → car

4

Folosind asocierea de mai sus, următoarea propoziție va fi transformată după cum urmează:

the boy's cars are different colors $\longrightarrow$ the boy car be differ color

II.3 N-grame

În lingvistica computațională, o n -gramă este o secvență continuă de n elemente dintr-un text. Aceste elemente pot fi foneme, silabe, litere sau cuvinte în funcție de aplicație. N-gramele sunt de obicei extrase dintr-un text sau un corpus. Când elementele sunt cuvinte, n-gramele se mai numesc „*shingles*”.

Folosind prefixele numerice latine, o n -gramă de dimensiune 1 este numită unigramă, de dimensiune 2, bigramă, de dimensiune 3, trigramă, de dimensiune 4, 4-grama, și așa mai departe.

N-gramele sunt larg folosite în teoria probabilităților, teoria comunicării, lingvistică computațională (de exemplu: procesarea limbajului natural), biologie computațională (de exemplu: analiza secvențelor biologice) și compresarea datelor.

---

⁴ <https://www.datacamp.com/community/tutorials/stemming-lemmatization-python>

În aceasta lucrare am folosit n-gramele pentru procesarea limbajului natural, mai precis unigrame, bigrame și trigramme. Înaintea de a apela procedura de creare a n-gramelor, fiecare instanță din corpus va trece prin algoritmul de tokenizare și *stemming*. Pentru crearea unigramelor, bigramelor și trigramelor s-a folosit *CountVectorizer* din modulul *feature_extraction* din biblioteca *sklearn*.

CountVectorizer funcționează în felul următor: în primul rând se creează un vocabular din corpusul dat ca parametru. Vocabularul este un dicționar în care cheile sunt n-grammele, iar ca valori un număr de la 0 la numărul maxim de cuvinte (dacă se creează doar unigrame). Dacă se creează și unigrame și bigrame atunci numărul maxim va fi suma dintre numărul maxim de cuvinte și numărul maxim de bigrame. Valoarea numărului din dicționar reprezintă un index care va fi folosit ulterior.

Formula generală pentru dimensiunea maximă a dicționarului pentru 1 până la n-gramme:

$$\sum_{i=1}^n nr. \text{ de elemente al } i - \text{ gramei}$$

După crearea vocabularului, se creează o matrice în care numărul de linii este numărul de instanțe din corpus, iar numărul de coloane este dat de formula de mai sus. Fiecare linie din matrice reprezintă o instanță din corpus în care fiecare index reprezintă o anumită n-gramă (pentru 1-gramă, index-ul reprezintă un cuvânt din vocabularul creat anterior), iar valoarea reprezintă de câte ori aceasta apare în instanța respectivă.

Exemplu:

Corpus:

This is the first document	This is the second second document.
And the third one.	Is this the first document?

Dicționarul pentru unigrame și bigrame va arăta în felul următor:

Unigrama	Index
this	18
is	5
the	12
first	3
document	2
second	9
and	0
third	16
one	8

Bigrama	Index
this is	19
is the	6
the first	13
first document	4
the second	14
second second	11
second document	10
and the	11
the third	15
third one	17
is this	7
this the	20

Iar tabelul care reprezintă de câte ori apare o unigramă sau o bigramă în corpusul dat ca intrare este următorul:

Ind ex	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0	1 1	1 2	1 3	1 4	1 5	1 6	1 7	1 8	1 9	2 0
Counter	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0
	0	0	1	0	0	1	1	0	0	2	1	1	1	0	1	0	0	0	1	1	0
	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0
	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1

Această matrice va fi ca intrare pentru un algoritm de clasificare.

II.4 TF-IDF (Term frequency – Inverse document frequency)

Tf-idf este o măsură populară în procesarea limbajului natural care precizează importanța unui termen dintr-un text. Termenii unici dintr-un segment de text vor primi un scor mai mare, iar cei comuni vor primi un scor mai mic.

Algoritmul *tf-idf* nu este decât o înmulțire a doi termeni al căror procedură de definire va fi descrisă mai jos:

1. Primul termen este acela de aflare a frecvenței fiecărui termen din document. În general documentele din care se extrage textul sunt mari. De exemplu, un cuvânt care apare de 100 de ori într-un document nu face acel cuvânt de 100 de ori mai relevant pentru înțelegerea documentului respectiv, așa că folosim $\log_{10}$ din frecvența unui termen. Prin urmare frecvența unui cuvânt se definește în felul următor:

$$tf_{t,d} = \begin{cases} 1 + \log_{10} count(t, d) & , if\ count(t, d) > 0 \\ 0 & , otherwise \end{cases}$$

Unde:

- t reprezintă termenul din document
- d reprezintă documentul în care termenul t se află
- $Count(t, d)$ reprezintă de câte ori apare termenul t în documentul d

Prin urmare, un termen care apare de 10 ori în document va avea un $tf=2$, unul care apare de 100 de ori va avea un $tf=3$, unul care apare de 1000 de ori va avea un $tf=4$, și așa mai departe.

2. Al doilea termen este folosit pentru a da o pondere mai mare cuvintelor care apar doar în câteva documente. Termenii care aparțin doar unui număr mai mic de documente sunt folositori pentru diferențierea acelor documente față de restul colecției. Termenii care apar frecvent în întreaga colecție nu sunt atât de folositori. Frecvența termenului t al unui document, notat cu df_t , nu este decât numărul de

documente în care acesta există. În contrast , frecvența unui termen într-o colecție este numărul total de cuvinte care apar în orice document din întreaga colecție. De exemplu în colecția lui Shakespeare de 37 de piese de teatru⁵ , cuvintele *Romeo* și *action* au o frecvență de 113 (ambele apar de 113 ori în toate piesele de teatru), dar frecvența în documente este foarte diferită deoarece Romeo apare doar într-o singură piesă de teatru. Dacă scopul nostru este să găsim documente care conțin informații despre necazurile romantice ale lui Romeo, atunci cuvântul Romeo ar trebui să aibă o pondere mare.

	Collection Frequency	Document Frequency
Romeo	113	1
action	113	31

Atribuim o importanță mai mare cuvintelor caracteristice, cum ar fi *Romeo* prin frecvența inversă a documentelor, notat cu idf . idf -ul este definit de fracția N/df_t , unde N este numărul total de documente din colecție, iar df_t numărul de documente în care t apare. Așadar cu cât termenul apare în mai puține documente, cu atât ponderea este mai mare. Ponderea mai mică de 1 este asignată termenilor care apar în toate documentele. Ce este de obicei un document? În operele lui Shakespeare, o piesă de teatru s-ar numi un document; dacă am procesa o colecție de articole despre enciclopedie cum ar fi articole de pe *Wikipedia*, atunci un document ar fi un singur articol. Se poate întâmpla ca corpusul să nu fie împărțit bine pe documente, atunci corpusul trebuie să fie divizat cumva în documente pentru a putea fi calculat idf .

Deoarece de obicei există un număr mare de documente într-o mulțime de colecții, vom comprima numerele folosindu-ne de funcția logaritm. Așadar rezultatul definiției pentru frecvența inversă a documentului (idf) este:

$$idf_t = \log_{10} \left(\frac{N}{df_t} \right)$$

Unde:

---

⁵ <http://www.1728.org/page10.htm>
<https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/ed3book.pdf>

- t reprezintă termenul din document
- N reprezintă numărul total de documente din colecție
- df_t reprezintă numărul de documente în care t apare

Mai jos este reprezentat un tabel care conține câteva cuvinte din corpusul lui Shakespeare, cuvinte care variază de la a fi foarte informative cum ar fi *Romeo*, la cuvinte care apar mai rar cum ar fi *salad* sau *Falstaff*, la cuvinte care sunt foarte comune cum ar fi *fool* sau altele care nu sunt deloc informative deoarece ele apar în toate cele 37 de piese de teatru: *good* sau *sweet*.

Word	df	idf
Romeo	1	1.57
salad	2	1.27
Falstaff	4	0.967
forest	12	0.489
battle	21	0.074
fool	36	0.012
good	37	0
sweet	37	0

Așadar în final ponderea $tf - idf$ a unei valori pentru cuvântul t într-un document d , notat cu $w_{t,d}$ este definită ca:

$$w_{t,d} = tf_{t,d} * idf_t$$

Mai jos voi reprezenta doua tabele, primul va reprezenta numărul de cuvinte care apar în cele patru piese de teatru ale lui Shakespeare, iar al doilea tabel va conține exact aceleași cuvinte și piese de teatru doar că în loc de numărul de cuvinte din fiecare piesă de teatru, va conține valorile $tf - idf$.

Tabel 1 (numărul de cuvinte care apar în cele patru de piese de teatru ale lui Shakespeare):

	As You Like It	Twelfth Night	Julius Caesar	Henry V
battle	1	0	7	13
good	114	80	62	89
fool	36	58	1	4
wit	20	15	2	3

Tabel 2 (valorile $tf - idf$ pentru cele patru piese de teatru ale lui Shakespeare):

	As You Like It	Twelfth Night	Julius Caesar	Henry V
battle	0.074	0	0.22	0.28
good	0	0	0	0
fool	0.019	0.021	0.0036	0.0083
wit	0.049	0.044	0.018	0.022

Capitolul III: Extragerea atributelor

În acest capitol voi descrie tipul atributelor extrase din corpusul ADE, oferind și câte un exemplu a cum au fost extrase aceste atribute.

III.1 Conceptele si tipurile semantice UMLS

Conceptele și tipurile semantice *UMLS* prezintă date medicale folositoare extrase din instanțele corpusului. Ca urmare le vom folosi ca și caracteristici (date de intrare) pentru algoritmul de clasificare. Așadar pentru acest tip de caracteristici vom calcula valorile *tf-idf* pentru conceptele și tipurile semantice extrase. *Tf-idf* este o măsură populară în procesarea limbajului natural și ne arată cât de important este un termen dintr-un text. Termenii care sunt unici într-un segment de text vor primi un scor mai mare, pe când termenii care sunt comuni în întregul corpus vor primi un scor mai mic.

III.1.1 UMLS (Unified Medical Language System)

UMLS-ul este un compendium de vocabulare organizate din știința biomedicinii. Acesta permite translatarea dintre diferiți termeni din sistem; mai poate fi văzut ca o ontologie a conceptelor biomedicale. UMLS oferă și facilități pentru procesarea limbajului natural. Este în general creat pentru dezvoltatorii de sisteme informatice medicale.

MetaMap este o aplicație creată de *Lister Hill National Center for Biomedical Communications* la *National Library of Medicine (NLM)* care realizează asocierea textelor medicale la *UMLS Metathesaurus*, sau pentru a identifica conceptele *Metathesaurus* aflate într-un text scris în limba engleză.

Metamap folosește o abordare bazată pe procesarea limbajului natural și a tehnicilor de lingvistică computațională, fiind folosit în lumea întreagă atât în industria academică, cât și în afara ei.

Metamap este o aplicație creată în Java care are funcționalități multiple, cum ar fi:

- clasificare în funcție de anumite categorii
- extragere de concepte UMLS
- analizarea limbajului natural din literatura biomedicală și texte clinice
- înțelegerea textului
- data-mining

Din toate funcționalitățile oferite de *MetaMap*, în aceasta lucrare am folosit-o pe cea care oferă extragerea de tipuri semantice și a conceptelor din texte medicale. Voi expune mai jos fiecare pas efectuat pentru extragerea conceptelor și tipurilor semantice UMLS și transformarea lor în date pe care un algoritm de clasificare le poate procesa:

- extragerea conceptelor și tipurilor semantice folosind utilitarul *MetaMap* pentru fiecare instanță din corpus
- transformarea tipurilor semantice din abrevierile pe care *MetaMap* le returnează, la sensul lor de bază
- maparea fiecărui *id* al conceptului pe care *MetaMap* îl returnează, la translatarea pe care acesta o are
- concatenarea tipurilor semantice și a *id*-urilor conceptelor translate
- aplicarea algoritmului *tf – idf* pe datele identificate mai sus

Exemplu pentru o singura instanță:

Intrare:

Intravenous azithromycin-induced ototoxicity.

Pași urmați sunt următorii:

1. Extragerea obiectelor de tip Concept folosind *Metamap*:

```
ConceptMMI(index='tmplwdkzs1n',mm='MMI',score='19.24',preferred_name='Azithromycin',cui='C0052796',semtypes='[antb,orch]',trigger=["Azythromycin"-tx-1-"azithromycin"-noun-0],location='TX',pos_info='13/12',tree_codes='D02.540.576.500.992.050')
```

```
ConceptMMI(index='tmplwdkzs1n',mm='MMI',score='3.61',preferred_name='Ototoxicity',cui='C0235280',semtypes='[inpo]',trigger=["OTOTOXICITY"-tx-1-"ototoxicity"-noun-0],location='TX',pos_info='34/11',tree_codes='')
```

```
ConceptMMI(index='tmplwdkzs1n',mm='MMI',score='3.47',preferred_name='Induce(action)',cui='C0205263',semtypes='[ftcn]',trigger=["Induced"-tx-1-"induced"-adj-0],location='TX',pos_info='26/7',tree_codes='')
```

```
ConceptMMI(index='tmplwdkzs1n',mm='MMI',score='3.47',preferred_name='Intravenous',
cui='C0348016',semtypes='[spco]',trigger=['"Intravenous"-tx-1-"Intravenous"-adj-0'],
location='TX', pos_info='1/11', tree_codes=")
```

2. Extragerea abrevierilor tipurilor semantice si *id*-urile conceptelor din lista de obiecte de tip Concept:

Tipuri semantice	antb	ftcn	orch	inpo	spco
Id-uri Concepte	C0052796	C0205263	C0235280	C0348016	-

3. Traducerea tipurilor semantice

Tipuri semantice	Antibiotic	Functional Concept	Organic Chemical	Injury or Poisoning	Spatial Concept
------------------	------------	--------------------	------------------	---------------------	-----------------

4. Maparea *id*-urilor conceptelor folosind un API REST⁶:

Concepte	Azithromycin	Induce (action)	Ototoxicity	Intravenous
----------	--------------	-----------------	-------------	-------------

5. In ultimul pas se concatenează rezultatele și se aplica *tf – idf* pe toate instanțele din corpus procesate în modul descris mai sus.

⁶ <https://documentation.uts.nlm.nih.gov/rest/home.html>

III.2 Expansiunea caracteristicilor folosind sinonime

S-a arătat în cercetările din trecut că anumiți termeni dintr-o propoziție joacă un rol important (din cauza polarității lor anterioare) în determinarea polarității propoziției⁷.

Așadar anumite adjective, verbe și substantive și sinonimele lor sunt aproape invariabil asociate în determinarea polarității pozitive sau polarității non-pozitive. Prin urmare pentru fiecare adjectiv, substantiv și verb din propoziție am găsit termenii sinonimi folosind utilitarul *WordNet* și le-am folosit ca și caracteristici pentru algoritmul de clasificare. Am aplicat *tf – idf* pe noua mulțime de date creată.

III.2.1 Aflarea părților de propoziție

Pentru a găsi sinonimele adjectivelor, verbelor și substantivelor din propoziție, trebuie în primul rând să identificăm părțile de propoziție din fiecare instanță din corpus. Pentru aceasta ne-am folosit de algoritmul *pos_tag* din biblioteca pentru procesarea limbajului natural din python: *nltk*.

Înainte de a apela algoritmul *post_tag* pe o anumită instanță este nevoie ca instanța respectivă să fie preprocesată folosind un algoritm de tokenizare, cât și un algoritm de *stemming* (în cazul de față s-a folosit *Potter Stemer*) pentru a fi eligibilă pentru algoritmul de găsire a părților de vorbire⁸

III.2.2 WordNet

WordNet este un o bază de date lexicală pentru limba engleză. Grupează cuvintele în mulțimi de sinonime numite *synsets-uri*. Aceste *synset-uri* oferă o scurtă definiție a sinonimelor, cât și exemple în care acestea pot fi utilizate. Acestea sunt legate de alte sinonime sau membri printr-o structură de date. Prin urmare, *WordNet* poate fi văzut ca o combinație de dicționare, care este accesibil pentru utilizatorii umani prin intermediul web browser-ului, dar

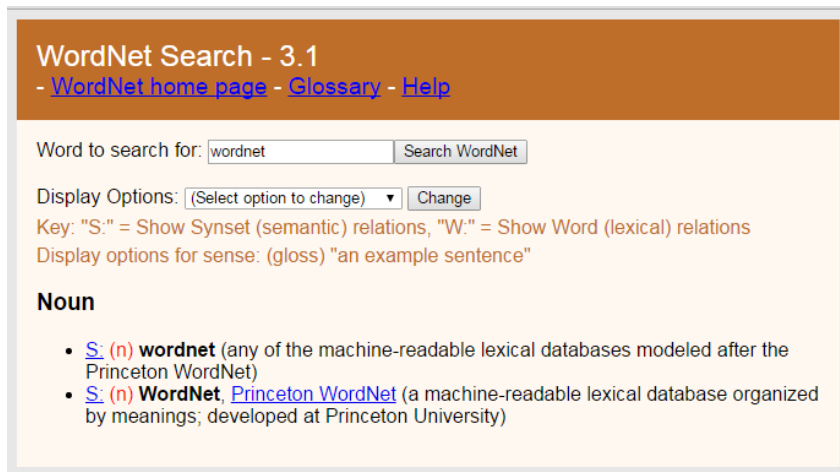
---

⁷ <https://www.aclweb.org/anthology/I13-1084>

⁸ <https://pythonprogramming.net/natural-language-toolkit-nltk-part-speech-tagging/>

scopului lui principal este în analizarea automată a textului, cât și în aplicații de inteligență artificială .

Interfața *WordNet* pentru utilizatori obișnuiți este prezentată în imaginea de mai jos:

The screenshot shows the WordNet Search - 3.1 interface. It has a search bar with 'wordnet' entered and a 'Search WordNet' button. Below the search bar, there are display options and a key explaining the notation. The search results are listed under the heading 'Noun'.

WordNet Search - 3.1
- [WordNet home page](#) - [Glossary](#) - [Help](#)

Word to search for:

Display Options:

Key: "S:" = Show Synset (semantic) relations, "W:" = Show Word (lexical) relations
Display options for sense: (gloss) "an example sentence"

Noun

- [S: \(n\)](#) **wordnet** (any of the machine-readable lexical databases modeled after the Princeton WordNet)
- [S: \(n\)](#) **WordNet**, [Princeton WordNet](#) (a machine-readable lexical database organized by meanings; developed at Princeton University)

Pentru dezvoltatori software, există atât baza de date cât și instrumentele software necesare sub licență *BSD*⁹ și pot fi descărcate gratis de pe site-ul *WordNet*¹⁰.

Exemplu de expansiune a caracteristicilor folosind sinonimele oferite de *WordNet*:

Intrare:

Pravastatin is associated with myotonia in animals.

Pașii urmați sunt următorii:

1. Tokenization și *stemming*:

pravastatin	is	associ	with	myotonia	in	anim
-------------	----	--------	------	----------	----	------

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/BSD_licenses

¹⁰ <https://wordnet.princeton.edu/>

2. Aflarea părților de propoziție:

Cuvant	Parte de propoziție
pravastatin	NN (substantiv)
is	VBZ (verb)
associ	JJ (adjectiv)
with	IN (prepozitie/conjuncție coordonatoare)
myotonia	NN (substantiv)
in	IN (prepozitie/conjuncție coordonatoare)
anim	NN (substantiv)

3. Filtrarea rezultatelor:

Cuvant	Parte de propoziție
pravastatin	NN (substantiv)
is	VBZ (verb)
associ	JJ (adjectiv)
myotonia	NN (substantiv)
anim	NN (substantiv)

4. Găsirea mulțimii de sinonime cu eticheta *SYN* atașată:

PravacholSYN	pravastatinSYN	beSYN	personifySYN	constituteSYN
costSYN	make_upSYN	embodySYN	existSYN	equalSYN
representSYN	followSYN	compriseSYN	liveSYN	myotoniaSYN

5. În ultimul pas se aplica *tf – idf* pe întreg corpusul procesat în felul prezentat mai sus

III.3 Alte caracteristici

Ultimele caracteristici create și concatenate cu celelalte caracteristici care formează datele de intrare pentru algoritmi de clasificare au fost următoarele:

- Lungimea instanțelor din corpus, măsurate în cuvinte
- Prezența adjectivelor comparative și superlative. Acestea sunt caracteristici binare, iar superlativele și comparativele sunt identificate folosind un *parser* care identifică părțile de vorbire
- Prezența modalelor: acestea sunt identificate folosind *parser*-ul care identifică părțile de vorbire

Exemplu:

Intrare:

2-CdA induces lymphocytopenia, which may explain the improvement in this patient's psoriasis.

1. Tokenizare, *stemming* și apoi concatenarea cuvintelor cu spațiu între ele:

2cda induc lymphocytopenia which may explain the improv in thi patient psoriasi

2. Aflarea părților de propoziție:

Cuvânt	Parte de vorbire abreviată
2cda	CD
induc	NN
lymphocytopenia	NN
which	WDT
may	MD
explain	VB
the	DT

improv	NN
in	IN
thi	JJ
patient	NN
psoriasi	NN

3. Testarea prezenței superlativelor, comparativelor și modalelor și numărarea cuvintelor din instanță:

Nr. cuvinte	Superlativ	Comparativ	Modal
12	0	0	1

III.4 SMOTE (*Synthetic Minority Over-sampling Technique*)

Există multe metode care fac *oversampling* datelor de antrenare pentru problemele tipice de clasificare. Una dintre cele mai cunoscute tehnici este *SMOTE (Synthetic Minority Over-sampling Technique)*¹¹, acesta este un algoritm de balansare a datelor în cazul în care o anumită clasă a datelor de antrenare au o minoritate mare. De obicei clasificatoarele dau rezultate bune atunci când datele pentru clasificare au o rație 1 la 1.

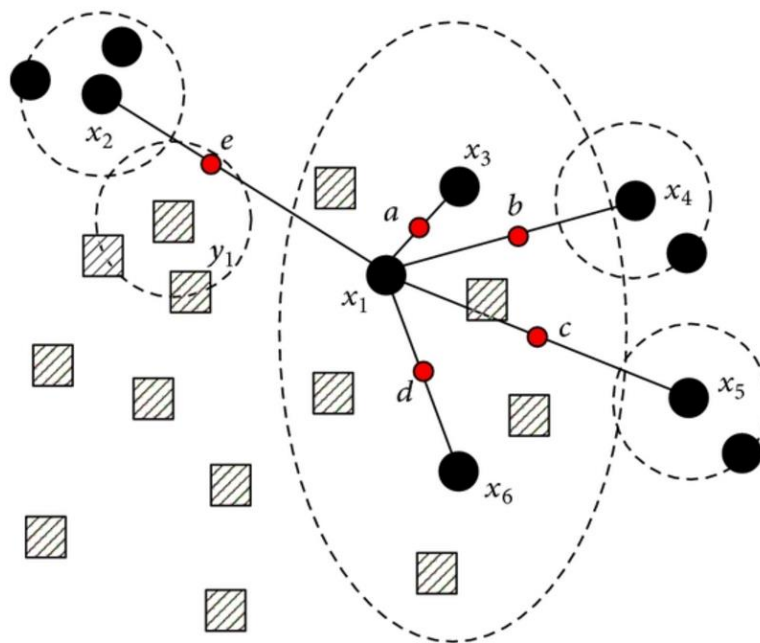
Pentru a ilustra modul în care funcționează, considerăm că avem un set de antrenare cu s instanțe și f atributele. Pentru simplitate considerăm că aceste atribute au valori continue. Pentru exemplul de față considerăm o mulțime de date pentru clasificarea unor anumite tipuri de păsări. Spațiul caracteristicilor pentru clasa minoritară pentru care vrem să facem *oversample* ar putea avea următoarele atribute: lungimea ciocului, anvergura aripilor și greutatea (toate continue). Pentru a face *oversample*, considerăm o instanță din mulțimea de date și luăm în considerare toți cei k cei mai apropiați vecini (în spațiul de caracteristici al

---

¹¹ <https://arxiv.org/pdf/1106.1813.pdf>

minorității). Pentru a crea o nouă instanță sintetică, luăm un vector al unui vecin, și punctul curent. Înmulțim vectorul cu un număr aleatoriu x între 0 și 1. Apoi adăugăm acesta la punctul nostru curent și așa am creat o nouă instanță sintetică.

Mai jos voi ilustra funcționalitatea algoritmului SMOTE. Considerăm că cercurile reprezintă o anumită specie de păsări (ea fiind de asemenea și cea minoritară), iar pătratele o alta specie de păsări:

- Majority class samples
- Minority class samples
- Synthetic samples

12

¹² <https://medium.com/coinmonks/smote-and-adasync-handling-imbalanced-data-set-34f5223e167>

Capitolul IV: Metode de clasificare a datelor

În acest capitol vom discuta metodele de clasificare utilizate. Având în vedere că avem o problemă de clasificare binară a datelor text, clasificatorul va clasifica pozitiv dacă simptomele pe care le prezintă pacientul au fost datorate consumului medicamentului precizat în text - efect advers al medicamentului respectiv. În caz contrar clasificatorul va clasifica instanța negativ.

Am utilizat următorii algoritmi de clasificare supervizată: *Bayes Naiv*, *SVM (Support Vector Machines)* și rețele neuronale. Algoritmii de tip SVM sunt de obicei alegerea principală pentru problemele de clasificare pe text deoarece s-a observat că se descurcă destul de bine pentru acest tip de date din cauza capacității de a procesa spațiul de caracteristici cu o dimensiune foarte mare.

În cele ce urmează voi prezenta fiecare algoritm de clasificare în detaliu și voi furniza un exemplu pentru a înțelege cum funcționează fiecare.

IV.1 Bayes Naiv

În învățarea automată, clasificatorii de tip *Bayes Naiv* reprezintă o familie de „clasificatori probabilistici” simpli, bazați pe aplicarea teoremei lui *Bayes* cu ipoteze puternice (naive) de independență între descriptorii.

Clasificatorii *Bayes Naiv* au fost studiați intensiv încă din anii 1960. A fost introdus (deși nu sub acest nume) la începutul anilor 1960, ca algoritm pentru probleme de clasificare a documentelor, aparținând unei anumite categorii (cum ar fi email din categoria spam sau legitim, sporturi sau politica, etc.) în funcție de frecvența cuvintelor din text ca și caracteristici (date de intrare) pentru algoritm. Cu o preprocesare a datelor bună, este un „adversar” competitiv în acest domeniu cu metode mai avansate ca *SVM*. De asemenea are aplicații și în diagnosticarea automată a pacienților.

Clasificatori *Bayes Naiv* sunt scalabili, necesitând un număr de parametri liniar cu numărul de variabile (caracteristici) într-o problemă de învățare. Antrenarea cu probabilitatea maximă se poate efectua prin evaluarea unei expresii de formă închisă, care necesită timp liniar, față de aproximarea iterativă mai scumpă folosită pentru multe alte tipuri de clasificatori.

În literatura de specialitate de statistică și informatică, modelele *Bayes Naiv* sunt cunoscute sub o multitudine de nume, cum ar fi *Bayes* simplu și *Bayes independent*. Toate aceste nume aduc referință la teorema lui *Bayes* ca regulă de decizie a clasificatorului, dar *Bayes Naiv* nu este neapărat o metoda bayesiană.

IV.1.1 Model probabilistic

Bayes Naiv este un clasificator probabilistic. Considerăm că pentru un document d , clasificatorul va obține clasa $\hat{c}$ din toate clasele $c \in C$. Această clasă având cea mai mare probabilitate maxim posterior a documentului respectiv. Realizarea acesteia se obține folosind următoarea formulă (1.1.1):

$$\hat{c} = \underset{c \in C}{\operatorname{argmax}} p(c | d)$$

Unde:

- $\hat{c}$ reprezintă estimarea clasificatorului pentru clasa corectă.
- d reprezintă documentul
- c reprezintă clasa
- C reprezintă mulțimea tuturor claselor

Intuiția clasificatorului Bayesian este dată de folosirea formulei de transformare a lui *Bayes* pentru transformarea formulei (1.1.1) în alte probabilități care au proprietăți folositoare. Regula lui *Bayes* ajută la împărțirea unei probabilități condiționate $p(x|y)$ în alte trei probabilități. Formula lui *Bayes* este descrisă mai jos (1.1.2):

$$p(x | y) = \frac{p(y | x)p(x)}{p(y)}$$

Folosind formula lui *Bayes*, formula (1.1.1) se va transforma în (1.1.3):

$$\hat{c} = \underset{c \in C}{\operatorname{argmax}} p(c | d) = \underset{c \in C}{\operatorname{argmax}} \frac{p(d | c)p(c)}{p(d)}$$

Calcularea termenului $\frac{p(d | c)p(c)}{p(d)}$ pentru fiecare clasă posibilă duce la posibilitatea de eliminare a numitorului $p(d)$. Acesta se poate elimina deoarece calculăm probabilitatea fiecărei

clase pentru documentul d , iar $p(d)$ rămâne același de fiecare dată. Așadar putem simplifica formula (1.1.3) după cum urmează (1.1.4):

$$\hat{c} = \underset{c \in \mathcal{C}}{\operatorname{argmax}} p(c | d) = \underset{c \in \mathcal{C}}{\operatorname{argmax}} p(d | c) p(c)$$

Prin urmare calculăm probabilitatea clasei $\hat{c}$ pentru un anumit document d prin alegerea celui mai mare produs a două probabilități: probabilitatea a priori a clasei c , $p(c)$ și *likelihood*-ul documentului d , $p(d | c)$. Pentru reprezentarea mai bună a formulei (1.1.4) o putem rescrie după cum urmează (1.1.5):

$$\hat{c} = \underset{c \in \mathcal{C}}{\operatorname{argmax}} p(c | d) = \underset{c \in \mathcal{C}}{\operatorname{argmax}} \overbrace{p(d | c)}^{\text{likelihood}} \overbrace{p(c)}^{a \text{ priori}}$$

Fără a pierde din generalizare, putem reprezenta documentul d ca un set de attribute $f_1, f_2, \dots, f_n$. Așadar formula se va transforma în (1.1.6):

$$\hat{c} = \underset{c \in \mathcal{C}}{\operatorname{argmax}} \overbrace{p(f_1, f_2, \dots, f_n | c)}^{\text{likelihood}} \overbrace{p(c)}^{a \text{ priori}}$$

Din nefericire, formula (1.1.6) este greu de calculat direct fără anumite simplificări. Estimarea probabilității fiecărei combinații posibile de attribute (de exemplu fiecare mulțime de cuvinte posibile și poziția acestora în propoziție) ar necesita un număr mare de parametri și ar fi imposibil de antrenat pentru un set de antrenare foarte mare. Prin urmare, clasificatorul *Bayes Naiv* face două presupuneri:

1. Prima presupunere spune că poziția unui cuvânt în propoziție nu contează. De exemplu cuvântul „love” are același efect pentru clasificator, chiar dacă apare pe prima poziție sau pe poziția douăzeci din propoziție. Așadar presupunem că attributele $f_1, f_2, \dots, f_n$ codifică doar identitatea cuvântului nu și poziția acestuia în propoziție.
2. A doua presupunere este comun numită presupunerea *Bayes Naiv*. Acesta spune că probabilitățile $p(f_i | c)$ sunt independent condiționale una de alta pentru o clasă c și prin urmare probabilitatea condițională poate fi împărțită în mai multe probabilități după cum urmează (1.1.7):

$$p(f_1, f_2, \dots, f_n | c) = p(f_1 | c) \cdot p(f_2 | c) \cdot \dots \cdot p(f_n | c)$$

Deci formula finală de clasificare pentru *Bayes Naiv* este următoarea (1.1.8):

$$c_{NB} = \underset{c \in C}{argmax} p(c) \prod_{f \in F} p(f | c)$$

IV.1.2 Exemplu¹³

Problema clasificării persoanelor: clasificați dacă o persoana este bărbat sau femeie în funcție de anumite caracteristici măsurate. Caracteristicile includ înălțime, greutate și mărimea piciorului.

Exemplu de mulțime de antrenare:

Persoană	Înălțime (m)	Greutate(kg)	Mărimea piciorului (cm)
bărbat	1.85	82	30
bărbat	1.75	86	29
bărbat	1.73	79	32
bărbat	1.80	78	25
femeie	1.52	53	17
femeie	1.69	64	23
femeie	1.65	58	19
femeie	1.77	68	24

---

¹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Naive_Bayes_classifier

Clasificatorul creat din setul de antrenament folosind o distribuție ipotetic gaussiană ar fi:

Persoană	Medie (înălțime)	Varianța (înălțime)	Medie (greutate)	Varianța (greutate)	Medie (mărimea piciorului)	Varianța (mărimea piciorului)
bărbat	1.7825	0.002168	81.25	9.68750	29	6.5
femeie	1.6575	0.008168	60.75	32.18750	20.75	8.1875

Să presupunem că avem clase cu probabilitate egală, astfel încât $P(\text{bărbat}) = P(\text{femeie}) = 0.5$. Această probabilitate a priori ar putea fi bazată pe cunoașterea de frecvențe pe o populație mai mare sau a frecvenței în setul de antrenament.

Mai jos avem un set de date pentru testare care trebuie clasificat:

Persoană	Înălțime (m)	Greutate (kg)	Mărimea piciorului (cm)
test	1.83	59	21

Dorim să determinăm care probabilitate posterioară este mai mare, bărbat sau femeie. Pentru clasificarea ca bărbat, probabilitatea este dată de:

$$posterior(bărbat) = \frac{P(bărbat)p(\text{înălțime}|bărbat)p(\text{greutate}|bărbat)p(\text{picior}|bărbat)}{medie}$$

Pentru clasificarea ca femeie, probabilitatea este dată de:

$$posterior(femeie) = \frac{P(femeie)p(\text{înălțime}|femeie)p(\text{greutate}|femeie)p(\text{picior}|femeie)}{medie}$$

Media așteptată (numită, de asemenea, constantă de normalizare) poate fi calculată:

$$evidence = P(bărbat)p(\text{înălțime}|bărbat)p(\text{greutate}|bărbat)p(\text{picior}|bărbat) + P(femeie)p(\text{înălțime}|femeie)p(\text{greutate}|femeie)p(\text{picior}|femeie)$$

Cu toate acestea, având în vedere datele, media este constantă și, astfel, normalizează în mod egal ambele probabilități posterioare. Prin urmare, nu afectează clasificarea și poate fi ignorată. Acum putem determina distribuția de probabilitate pentru sexul datelor de test.

$$P(\text{bărbat}) = 0.5$$

$$p(\text{înălțime}|\text{bărbat}) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2}} \exp\left(\frac{-(1.83 - \mu)^2}{2\sigma^2}\right) \approx 5.09207$$

unde $\mu = 1.7825$ și $\sigma^2 = 0.002168$ sunt parametrii distribuției normale care au fost determinate anterior din setul de antrenament. Este important de reținut că o valoare mai mare decât 1 este în regulă aici – este o densitate de probabilitate în loc de o probabilitate, pentru că înălțimea este o variabilă continuă.

$$p(\text{greutate}|\text{bărbat}) = 0.000001$$

$$p(\text{picior}|\text{bărbat}) = 0.00114$$

$$\text{numărătorul posteriorului}(\text{bărbat}) = \text{produsul lor} = 0.00000000580$$

$$p(\text{femeie}) = 0.5$$

$$p(\text{înălțime}|\text{femeie}) = 0.71413$$

$$p(\text{greutate}|\text{femeie}) = 0.06705$$

$$p(\text{picior}|\text{femeie}) = 0.13889$$

$$\text{numărătorul posteriorului}(\text{femeie}) = \text{produsul lor} = 0.00665038882$$

Deoarece numărătorul posteriorului este mai mare în cazul femeii, putem prezice că datele de test aparțin unei femei.

IV.2 SVM (*Support Vector Machine*)

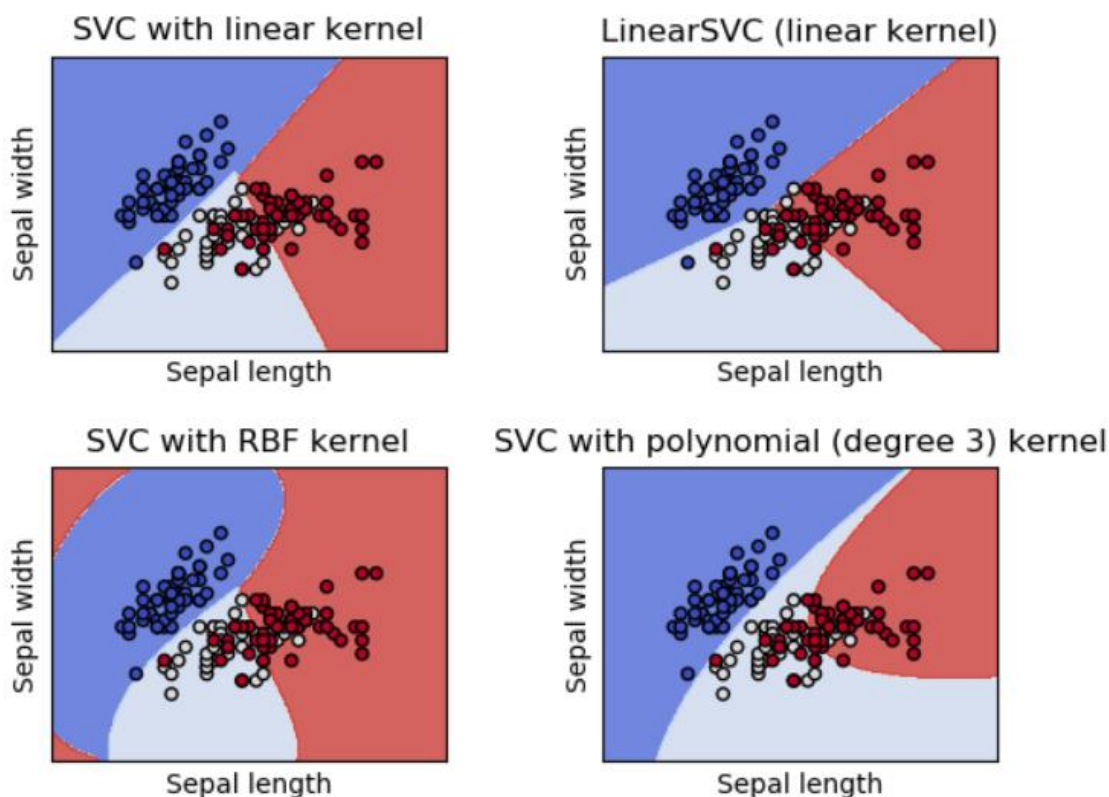
În învățarea automată, *support vector machines* sunt modele de învățare supervizată. Având o mulțime exemplu de antrenament, fiecare instanță fiind marcată ca aparținând uneia dintre cele două categorii, un algoritm SVM construiește un model care atribuie unor noi exemple una dintre cele două categorii, făcându-l astfel un clasificator binar liniar non-probabilistic (cu toate acestea există SVM-uri care au o abordare de clasificare probabilistică, cum ar fi scalarea *Platt*). Un model SVM este reprezentat ca o mulțime de puncte în spațiu, mapate astfel încât categoriile sunt separate de o linie (hiperplan) cu distanța dintre fiecare punct din fiecare categorie cât mai mare posibilă. Exemplele noi vor fi asociate unei categorii.

Mai formal, un SVM construiește un hiperplan sau o mulțime de hiperplane într-un spațiu dimensional mare sau infinit care poate fi folosit pentru clasificare, regresie sau în alte scopuri cum ar fi detectarea distorsiunilor. Intuitiv, o separare bună este atinsă atunci când hiperplanul are cea mai mare distanță față de cel mai apropiat punct de antrenare din oricare

categorie (acesta distanță mai este numită și margine funcțională). În general cu cât este mai mare marginea, cu atât este mai mică eroarea dată de clasificator.

În timp ce problema originală poate să fi fost stabilită într-un spațiu dimensional finit, se întâmplă de obicei ca acele mulțimi din problema originală să nu fie liniar separabile în spațiul stabilit. Spațiul original dimensional finit este transformat într-un spațiu dimensional mai mare, cu presupunerea că în noul spațiu separarea categoriilor va fi mai ușoară. Pentru a nu se folosi foarte multă putere computațională, asocierea dintre spațiile folosite de schemele *SVM* sunt proiectate pentru a ne asigura ca produsul dintre perechile de vectori de intrare poate fi calculat ușor în funcție de variabilele din spațiul original, prin definirea unei funcții numită „kernel” $k(x, y)$ selectată pentru a se potrivi problemei.

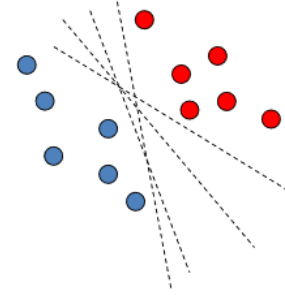
Mai jos prezint câteva funcții *kernel* populare:

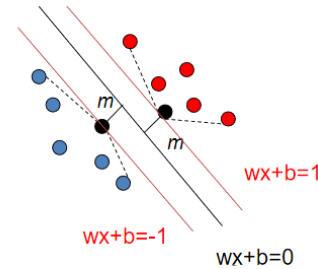
14

¹⁴ <https://scikit-learn.org/stable/modules/svm.html>

Considerăm o problema simplă de clasificare binară. Problema este liniar separabilă și se observa că există o infinitate de drepte (hiperplane) care permit separarea celor două clase. Ceea ce încearcă SVM să facă este găsirea unui astfel de hiperplan care să ducă la o generalizare cât mai bună nu doar pe datele de antrenare ci și pe datele de test.

Cel mai bun hiperplan este acela pentru care distanța minimă față de punctele aflate pe înfășurătoarea convexă a setului de puncte corespunzător fiecărei clase este maximă. Dreptele care trec prin punctele marginale sunt considerate canonice. Distanța dintre dreptele canonice este $\frac{2}{||w||}$, deci a maximiza lărgimea zonei separatoare este echivalent cu a minimiza norma lui w .

Pentru a determina hiperplanul separator, se determină w și b care minimizează $||w||^2$ (maximizează marginea separatoare) și satisface $(wx_i + b)d_i - 1 \geq 0$ pentru toate elementele setului de antrenare $\{(x_1, d_1), (x_2, d_2), \dots, (x_L, d_L)\}$, unde $d_i = -1$ pentru clasa albastră și $d_i = 1$ pentru clasa roșie.

Minimizarea lui $||w||^2$ astfel încât $(wx_i + b)d_i - 1 \geq 0$ pentru $i = 1 \dots L$, se poate rezolva folosind metoda multiplicatorilor lui Lagrange. Introducerea multiplicatorilor lui Lagrange transformă problema în determinarea punctului sa (*saddle point*) pentru V :

$V(w, b, \alpha) = \frac{1}{2} ||w||^2 - \sum_{i=1}^L \alpha_i (d_i(w \cdot x_i + b) - 1)$, $\alpha_i \geq 0$, unde (w^*, b^*, α^*) este punct sa daca: $V(w^*, b^*, \alpha^*) = \max_{\alpha} \min_{w, b} V(w, b, \alpha)$.

Se construiește funcția duală:

$$W(\alpha) = \min_{w, b} V(w, b, \alpha)$$

$$\frac{\partial V(w, b, \alpha)}{\partial w} = 0 \Rightarrow w = \sum_{j=1}^L \alpha_j d_j x_j$$

$$\frac{\partial V(w, b, \alpha)}{\partial b} = 0 \Rightarrow w = \sum_{j=1}^L \alpha_j d_j$$

De aici se ajunge astfel la problema maximizării funcției duale în raport cu α :

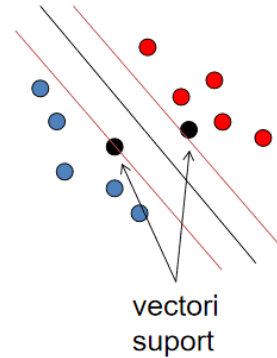
$$W(\alpha) = \sum_{i=1}^L \alpha_i - \frac{1}{2} \sum_{i,j=1}^L \alpha_i \alpha_j d_i d_j (x_i \cdot x_j) \quad , \quad \text{cu restricțiile: } \alpha_i \geq 0, \sum_{j=1}^L \alpha_j d_j = 0.$$

După rezolvarea problemei de mai sus (în raport cu multiplicatorii α) se calculează elementele hiperplanului separator astfel:

$$w^* = \sum_{i=1}^L \alpha_i d_i x_i, \quad b^* = 1 - w^* \cdot x_k$$

Unde k este indicele unui multiplicator nenul iar x_k este exemplul corespunzător ce aparține clasei de etichetă +1.

Multiplicatorii nenuli corespund exemplilor pentru care restricțiile sunt active($wx+b=1$ sau $wx+b=-1$). Aceste exemple sunt denumite vectori suport și sunt singurele care influențează ecuația hiperplanului separator, celelalte exemple din setul de antrenare pot fi modificate fără a influența hiperplanul separator).

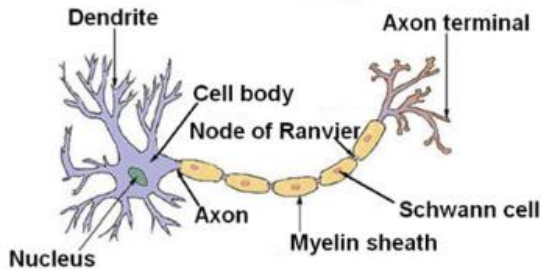
Multiplicatorii nuli corespund elementelor din setul de antrenare care nu influențează hiperplanul separator. Funcția de decizie obținută după rezolvarea problemei de optimizare pătratică este:

$$D(z) = \text{sgn}\left(\sum_{i=1}^L \alpha_i d_i (x_i \cdot z) + b^*\right)$$

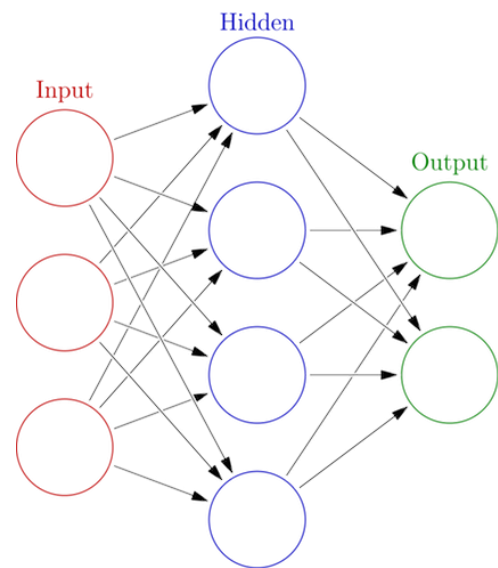
IV.3 Rețele neuronale

Rețele neuronale sunt clasificatori de tip *black-box*, permit predicția clasei dar nu furnizează reguli explicite de clasificare. Inspirația pentru rețele neuronale a venit inițial de la structura și funcționarea creierului (sistem de neuroni interconectați).

Structure of a Typical Neuron

Rețelele neuronale artificiale sunt formate dintr-un set de neuroni artificiali (unități funcționale) interconectați. Fiecare neuron primește mai multe semnale de intrare și produce un semnal de ieșire. Neuroni sunt împărțiți în 3 mari categorii: neuronii de intrare (stratul de intrare), neuronii de ieșire (stratul de ieșire) și neuroni dintre stratul de ieșire și stratul intrare numiți și neuroni ascunși (stratul ascuns). Fiecare unitate (neuron) este simetric conectată cu toate celelalte unități din stratul următor.

Fiecare neuron este calculat ca suma ponderată a neuronilor din stratul precedent:

$z = \sum_i w_i x_i + b$, unde w_i este ponderea de pe arc, x_i este valoarea neuronului, iar b este *bias*-ul. Fiecărui neuron îi este apoi aplicată o funcție de activare $\sigma(z)$, unde z este valoarea neuronului după calcularea sumei ponderate.

Cele mai populare funcții de activare sunt:

- Sigmoid: $\sigma(z) = \frac{1}{1+e^{-z}}$
- Softmax: $\sigma(z) = \frac{e^z}{\sum_k e^{z_k}}$
- Relu: $\sigma(z) = \begin{cases} 0, & \text{if } z < 0 \\ 1, & \text{if } z \geq 0 \end{cases}$

O rețea neuronală utilizează următorii algoritmi: algoritmul *Feed Forward* (calculează valoarea neuronilor folosind formula sumei ponderate), algoritmul *Gradient Descent* și algoritmul *Backpropagation*.

Algoritmul *Gradient Descent* adaptează ponderile și *bias*-urile pentru a minimiza funcția de cost. Funcția de cost este o funcție matematică care atribuie o valoare (un cost) care semnifică cât de prost a fost clasificată o instanță.

Cele mai populare funcții de cost sunt:

- *Mean Square Error*: $C(w, b) = \frac{1}{2n} \sum_x (t - y)^2$
- *Cross Entropy*: $C(w, b) = -\frac{1}{n} \sum_x [t \ln y + (1 - t) \ln(1 - y)]$

unde w reprezintă ponderile rețelei, b reprezintă *bias*-urile rețelei, t este vectorul de ieșire așteptat pentru vectorul de intrare x , iar y reprezintă ieșirea neuronului pentru intrarea x .

Algoritmul *Backpropagation* este cel mai important algoritm, acesta având scopul de a propaga eroare înapoi la primii neuroni din stratul ascuns al rețelei neuronale.

Capitolul V: Rezultate experimentale

În acest capitol voi prezenta rezultatele obținute de algoritmi de clasificare pentru problema considerată. Tot aici voi expune și diferențele de acuratețe pe care clasificatorii le-au obținut în funcție de parametrii utilizați pentru antrenare.

În următorul tabel, voi prezenta evoluția metricilor calculate pe baza adăugării de noi caracteristici extrase din corpus pentru clasificatorul *Bayes Naiv*. Pe lângă adăugarea de noi caracteristici, un lucru care a îmbunătățit acuratețea pentru clasificatorul *Bayes Naiv* a fost adăugarea unui algoritm de balansare a datelor (datele nefiind împărțite egal: 50% pozitive și 50% negative, ci procentul arată în felul următor: 29% pozitiv, iar 71% negativ) care este reprezentat în ultima coloană a tabelului.

Înainte de prezentarea rezultatelor voi prezenta pe scurt ce înseamnă acuratețea și scorul f1 al unui clasificator. Acuratețea este definită de următoarea formulă:

$$acurate\text{ț}ea = \frac{TP + TN}{TP + TN + FP + FN}$$

Unde:

- TP – true positives
- TN – true negatives
- FP – false positives
- FN – false negatives

Scorul f1 este o metrică definită în felul următor:

$$F1 = 2 \cdot \frac{precision * recall}{precision + recall}$$

Unde:

- $precision = \frac{TP}{TP+FP}$
- $recall = \frac{TP}{TP+FN}$

Mai jos voi prezenta rezultatele pentru acuratețe cât și rezultatele scorului f1 pentru primul experiment folosind clasificatorul *Bayes Naiv*.

<i>Bayes Naiv</i>	Caracteristici				
	n-grame	+ <i>Tf-idf</i> <i>UMLS</i>	+ <i>Tf-idf</i> sinonime	+ Alte caracteristici	+ <i>SMOTE</i>
Acuratețe	0.8469	0.8688	0.8742	0.8795	0.9103
<i>F1-score</i>	0.8508	0.8632	0.8738	0.8744	0.9054

În tabelul ce urmează voi prezenta aceeași evoluție ca în tabelul anterior, doar că de această dată folosind clasificatorul SVM cu *kernel* liniar.

<i>SVM Linear kernel</i>	Caracteristici				
	n-grame	+ <i>Tf-idf</i> <i>UMLS</i>	+ <i>Tf-idf</i> sinonime	+ Alte caracteristici	+ <i>SMOTE</i>
Acuratețe	0.9004	0.9088	0.9033	0.9016	0.9541
<i>F1-score</i>	0.8989	0.9076	0.9021	0.9000	0.9540

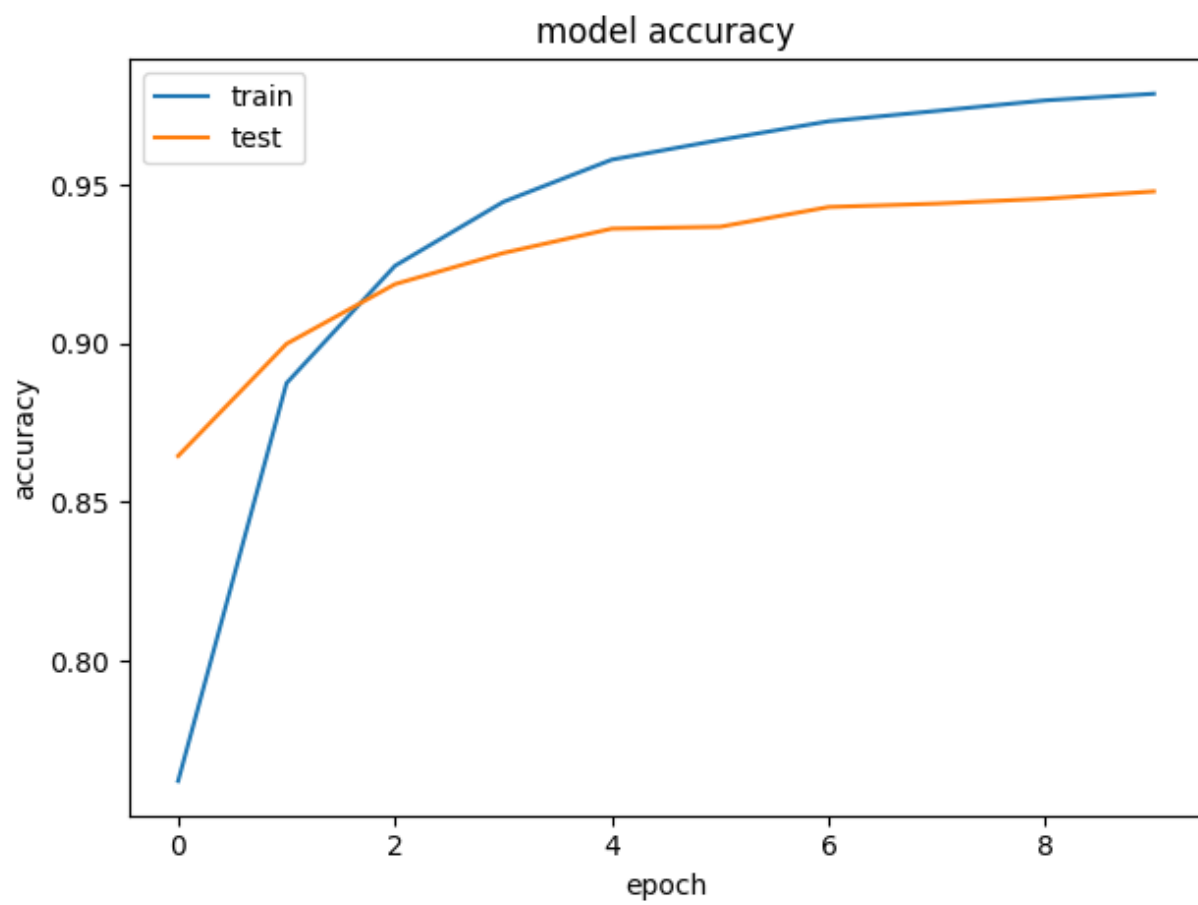
S-a încercat și o clasificare folosind rețele neuronale clasice cu următorul model:

- *Input layer*
- *Dense layer(units=64, activation='relu')*
- *Dropout(.7)*
- *Dense layer(units=512, activation='relu')*
- *Dropout(.5)*
- *Dense layer(units=1, activation=sigmoid)*

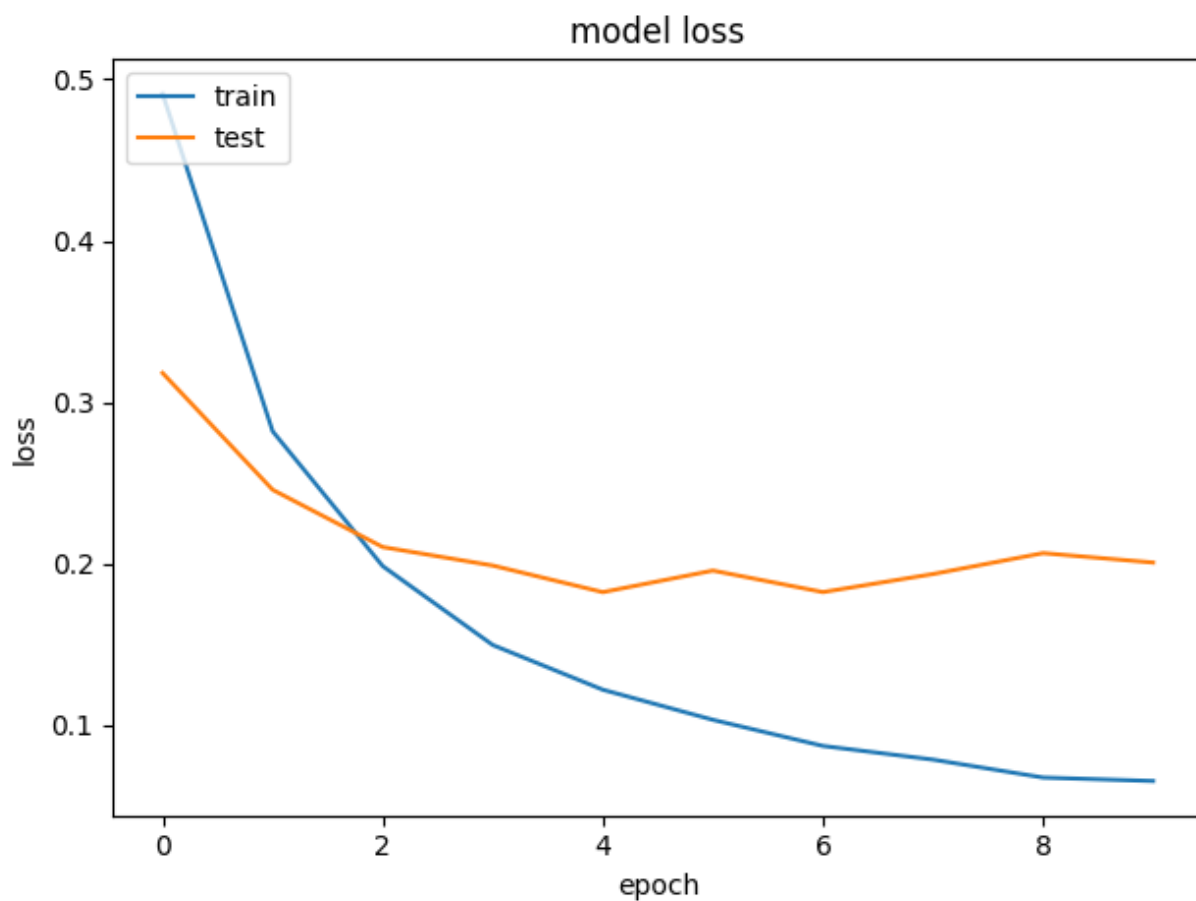
Funcția *loss* folosită este *binary_crossentropy*, iar ca *optimizer* s-a folosit *adadelta*. Numărul de epoci rulate a fost de 10, cu un *batch size* de 70 datorită limitării *hardware*.

Graficul evoluției acurateții rețelei neuronale:

Graficul evoluției funcției de *loss* se poate observa mai jos:

Rezultatele obținute în funcție de atributele folosite pe mulțimea de testare se pot observa în următorul tabel:

Neural Nets	Caracteristici				+
	n-grame	+ <i>Tf-idf</i> <i>UMLS</i>	+ <i>Tf-idf</i> sinonime	+ Alte caracteristici	
Acuratețe	0.8777	0.8842	0.8862	0.8544	0.9479
Loss function	0.4717	0.4194	0.3924	0.3350	0.2008

Concluzii

Detectarea automată a efectelor adverse a medicamentelor poate fi de mare folos cercetătorilor din industria farmaceutică deoarece rapoartele medicale se digitalizează din în ce în ce mai mult și asta oferă posibilitatea creării unor metode care să poată prezice automat dacă după administrarea unui medicament, acesta a avut sau nu un efect advers asupra pacientului.

Acești clasificatori pot fi de folos în dezvoltarea altor medicamente prin introducerea ca intrare pentru algoritm, a unor noi rapoarte medicale conținând un anumit medicament și folosirea clasificatorului pentru a observa în câte cazuri medicamentul respectiv a avut un efect advers asupra pacientului sau nu.

Folosirea clasificatorului în modul respectiv poate ajuta cercetătorii din industria farmaceutică în crearea unui nou medicament care să aibă aceleași beneficii asupra pacientului fără a avea efecte adverse prin folosirea altei substanțe cu efect similar.

Metodele de clasificare folosite (*Bayes Naiv*, SVM și rețelele neuronale) au dat rezultate bune cu o acuratețe de peste 90% ceea ce înseamnă că pot veni în ajutorul cercetătorilor din industria farmaceutică pentru a crea medicamente bune cu cât mai puține efecte adverse.

Pentru toate metodele de clasificare, algoritmul de balansare a datelor a ajutat mult în creșterea acurateței. Se poate observa o creștere de 4% pentru clasificatorul *Bayes Naiv*, de 5% pentru clasificatorul SVM cu *kernel* liniar și o creștere mare, de aproximativ 10% pentru rețelele neuronale după aplicarea algoritmului de balansare a datelor.

Bibliografie

- [1] *Abeed Sarker, Graciela Gonzalez*
Portable automatic text classification for adverse drug reaction detection via multi-corpus training
Journal of Biomedical Informatics Volume 53, Pages 196-207, February 2015
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1532046414002317#b0230>
- [2] *Daniel Jurafsky, James H. Martin*
An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition; Third Edition draft
September 23, 2018, <https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/ed3book.pdf>
- [3] *Christopher D. Manning, Prabhakar Raghavan and Hinrich Schütze*
Introduction to Information Retrieval, Cambridge University Press. 2008, <https://nlp.stanford.edu/IR-book/>
- [4] *Steven Bird, Ewan Klein, and Edward Loper*
Natural Language Processing with Python – Analyzing Text with the Natural Language Toolkit, <https://www.nltk.org/book/>
- [5] *Nitesh V. Chawla, Kevin W. Bowyer, Lawrence O. Hall, W. Philip Kegelmeyer*
SMOTE: Synthetic Minority Over-sampling Technique
Journal of Artificial Intelligence Research 16 (2002) 321–357,
<https://arxiv.org/pdf/1106.1813.pdf>
- [6] *Andrew Ng*
Part V, Support Vector Machines
CS229 Lecture notes, <http://cs229.stanford.edu/notes/cs229-notes3.pdf>
- [7] *Naiyang DengYingjie, TianChunhua Zhang*
Support Vector Machines Optimization Based Theory, Algorithms, and Extensions
Chapman & Hall/CRC Data Mining and Knowledge Discovery Series,
https://doc.lagout.org/science/0_Computer%20Science/2_Algorithms/Support%20Vector%20Machines_%20Optimization%20Based%20Theory%2C%20Algorithms%2C%20and%20Extensions%20%5BDeng%2C%20Tian%20%26%20Zhang%202012-12-17%5D.pdf

- [8] **Stemming**, <https://en.wikipedia.org/wiki/Stemming>
- [9] **Part of speech tagging**, https://en.wikipedia.org/wiki/Part-of-speech_tagging
- [10] **Naive Bayes classifier**, https://en.wikipedia.org/wiki/Naive_Bayes_classifier
- [11] **Support Vector Machine**, https://en.wikipedia.org/wiki/Support-vector_machine
- [12] **Unified Medical Language System**
https://en.wikipedia.org/wiki/Unified_Medical_Language_System
- [13] *Indresh Bhattacharyya*
SMOTE and ADASYN (Handling Imbalanced Data Set)
Aug 3, 2018, <https://medium.com/coinmonks/smote-and-adasyn-handling-imbalanced-data-set-34f5223e167>
- [14] **Oversampling and undersampling in data analysis**,
https://en.wikipedia.org/wiki/Oversampling_and_undersampling_in_data_analysis
- [15] **SMOTE explained for noobs – Synthetic Minority Over-sampling line by line**,
http://rikunert.com/SMOTE_explained
- [16] **N-gram**, <https://en.wikipedia.org/wiki/N-gram>
- [17] **WordNet**, <https://en.wikipedia.org/wiki/WordNet>